

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Motyw kobiety
– matki, bohaterki, opiekunki...”

Abstrakty

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Motyw kobiety
– matki, bohaterki, opiekunki...”

Abstrakty

Redakcja:
Magdalena Śliwa
Ewelina Chodźko

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL
Lublin 2020

Ogólnopolska Konferencja Naukowa
„Motyw kobiety – matki, bohaterki, opiekunki...”
03 lipca 2020 r.

Abstrakty

Redakcja:

Magdalena Śliwa
Ewelina Chodźko

Skład i łamanie:

Monika Maciąg

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-66261-61-7

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy:

- **dr hab. Lech Giemza**, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
- **dr hab. Kazimierz Jałowczyk**, Akademia Pomorska w Słupsku
- **dr hab. Agnieszka Kobjczycka**, Zakład Literatury Dawnej, Edytorstwa i Nauk Pomocniczych, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki
- **dr hab. Anna Nowicka-Struska**, Katedra Historii Literatury Polskiej, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- **dr Ksymena Filipowicz-Tokarska**, Zakład Literatury XX Wieku, Teorii Literatury i Sztuki Przekładu, Instytut Filologii Polskiej, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
- **dr Jan Musiał**, Instytut Polonistyki, Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska w Przemyślu

Komitet Organizacyjny:

- Ewelina Chodźko
- Alicja Danielewska
- Joanna Jędrzejewska
- Kamil Maciąg
- Monika Maciąg
- Izabela Mołdoch
- Aleksandra Surma
- Marcin Szklarczyk
- Paulina Szymczyk
- Magdalena Śliwa

Organizator:

Fundacja
TYGIEL

Spis treści

Wystąpienia Gości Honorowych

Portrety matek w cyklu powieściowym J.K. Rowling o Harrym Potterze 11

Kobieta, która nie istnieje na przykładzie prac malarskich pt. „Portret imaginacyjny” 12

Wystąpienia Uczestników

Anna Świdnicka – zapomniana księżniczka ze Śląska, która została cesarzową..... 17

Biografia dr Herthy Nathorff (1895-1993) w świetle badań nad sytuacją ludności żydowskiej w Trzeciej Rzeszy 18

„Dobra matka, zła matka”. Rewizyjne post-wizerunki matek w literaturach słowiańskich na przykładzie prozy Petry Hůlovej, Moniki Kompaníkovej, Teodory Dimovej i Vedraly Rudan 19

Eloe – anioł jako sublimacja kobiecości..... 20

Historia o Agnodike w antycznej tradycji mitograficznej (Hyginus, Fab. 274) 21

Kobieta jako sprawczyni przestępstwa zabójstwa 22

Kobieta-lider w Ruchu Światło-Życie 23

Kobiety a parytety i kwoty płci..... 24

Konceptualizacja nadziei w wypowiedziach kobiet chorych na raka piersi..... 26

Między Myriam, Aiszą a Maliką – o sylwetkach kobiet w „Uległości” Michela Houellebecqa 27

Motyw kobiety w nowożytnej historiografii artystycznej. Przypadek Artemisi Gentileschi 28

Muzyczny obraz Maryi na podstawie zachowanych litanii wokalnie-instrumentalnych w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu 29

Niema podróż przez kulturę: postać Meduzy w reinterpretacjach mitu..... 30

O emancypacji kobiet i projekcie wychowawczym Henryka Struvego 31

Oblicza kobiet w dramatach Thomasa Bernharda 32

<i>Obraz i słowo – motywy ikoniczne i związane z nimi teksty na nagrobkach kobiet na cmentarzach żydowskich na historycznych obszarach Rzeczypospolitej (rekonesans badawczy).....</i>	<i>33</i>
<i>Obraz kobiet w twórczości Cypriana Norwida – motywacje, cechy i osobowość Hrabiny Harrys, głównej bohaterki „Pierścienia Wielkiej Damy” .....</i>	<i>35</i>
<i>Obraz kobiety przekazywany przez mass media i reklamę .....</i>	<i>36</i>
<i>Obraz kobiety w utworze Erazma Otwinowskiego Historyje znacznych niewiast. Analiza kulturowego dyskursu płci .....</i>	<i>37</i>
<i>Pozycja kobiety w polskim prawie rodzinnym.....</i>	<i>38</i>
<i>Przemiany modelu kobiety i jej emancypacji w PRL. Na przykładzie czasopism „Przyjaciółka” i „Kobieta i Życie” .....</i>	<i>39</i>
<i>Strojna w dzieci i kwiaty – wątek matki w twórczości Sidonie-Gabrielle Colette.....</i>	<i>41</i>
<i>Topos matki w muzyce Henryka Mikołaja Góreckiego .....</i>	<i>42</i>
<i>Wizerunki kobiet w prasie poradnikowej końca XX wieku .....</i>	<i>43</i>
<i>Wzorce kobiecości w japońskiej literaturze dziecięcej .....</i>	<i>44</i>
<i>Indeks autorów .....</i>	<i>45</i>

**Wystąpienia
Gości Honorowych**

Portrety matek w cyklu powieściowym J.K. Rowling o Harrym Potterze

dr hab. Agnieszka Kobrzycka, Zakład Literatury Dawnej, Edytorstwa i Nauk Pomocniczych, Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki

Wystąpienie będzie dotyczyło postaci matek w cyklu powieściowym J.K. Rowling o Harrym Potterze. Analizie poddane zostaną takie postaci jak: Molly Weasley, Lily Evans-Potter, Narcyza Malfoy, Petunia Dursley, Meropa Gaunt-Riddle, Alicja Longbottom, Nimfadora Tonks oraz nieznaną z imienia matka Luny Lovegood. Treścią wykładu stanie się przede wszystkim powiązana ze wskazanymi postaciami symbolika biblijna oraz mitologiczna (odnosząca się do mitów grecko-rzymskich, celtyckich oraz nordyckich). Szczególna uwaga zostanie zwrócona na imiona oraz nazwiska bohaterek, będące kluczem do zrozumienia każdej z postaci. Skomentowany zostanie fakt pojawienia się w sadze rozmaitych modeli macierzyństwa – od tradycyjnego, opiekuńczego, stanowiącego podstawowe źródło spełnienia kobiety żyjącej w otoczeniu licznej rodziny (Molly), po macierzyństwo pozostające zaledwie jedną z życiowych ról aktywnej bohaterki (Nimfadora Tonks, Alicja Longbottom, matka Luny). Przywołany zostanie przykład matek toksycznych, kochających niemądrze, mających zdecydowanie zły wpływ na swoje dzieci (Narcyza Malfoy, Petunia Dursley – postaci stanowiących swoje odpowiedniki w magicznym i niemagicznym świecie). Osobno omówiona zostanie postać Lily Evans-Potter, matki poświęcającej życie w obronie własnego dziecka oraz bohaterki uznanej za jej alter ego – Meropy Gaunt-Riddle. Przykład Molly Weasley posłuży ponadto do opisanego sytuacji macierzyństwa zastępczego, pełnego czułości i wynagradzającego osamotnienie sieroctwa. W podsumowaniu zaproponowana zostanie ewaluacja wspomnianych matczyńskich postaw przeprowadzona z punktu widzenia wpisanych w tekst intencji podmiotu czynności twórczych.

Kobieta, która nie istnieje na przykładzie prac malarskich pt. „Portret imaginacyjny”

(Projekt referatu na temat wizerunku kobiet z autorskiego zbioru malarskiego
„Portret imaginacyjne”)

dr hab. Kazimierz Jałowczyk, Akademia Pomorska w Słupsku

1. Historia kolekcji portretowej Stanisława Ignacego Witkiewicza, w zbiorach Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku
2. Kulturotwórcza funkcja kolekcji Witkacego w powojennej historii miasta, regionu
3. Autorskie inspiracje wynikające dorobku artystycznego S.I. Witkiewicza – artysty malarza, rysownika, dramaturga, pisarza, filozofa
  - *Przewód doktorski z malarstwa pt. „Portret imaginacyjny”
  - określenie wizyjnej roli wyobraźni w kreacji malarskiej
  - ** Przewód habilitacyjny z grafiki pt. „Autonomia wyobraźni” – analiza samodzielnej funkcji wyobraźni w ludzkim działaniu – uniwersalnym procesie twórczym.
4. Definicja portretu, „portretu imaginacyjnego” – odniesienia, przykłady
5. Opis natury wyobraźni
  - a) Oparta jest na myśleniu otwartym
  - b) Podstawową formą jaką posługuje się wyobraźnia – są wyobrażenia – obrazy istniejące mentalnie
  - c) Wyobrażenia łącznie z refleksją tworzą wizje – mentalny obraz potencjalnej rzeczywistości – formy
  - d) Stan emocjonalny – aktywizuje wyobraźnię
  - e) Procesy wyobraźni mają charakter intuicyjny – intuicja podpowiada użycie odpowiednich środków
  - f) Wyobraźnię pobudza Inwencja – tj. umiejętność tworzenia pomysłowych rozwiązań

- g) Imaginacyjną właściwością jest zdolność fantazjowania, czyli „zmyślenia czegoś, czego nie ma” (zjawisko improwizacji)
  - h) Marzenia – nieintencjonalny synonim wyobraźni
  - i) Natchnienie – duchowa forma aktywizacji wyobraźni
6. Rola wyobraźni – inicjowanie twórczego działania
  7. Czynniki które sprzyjają i które hamują funkcje wyobraźni
  8. Charakter procesu twórczego
    - etap wstępny, poszukiwanie rozwiązań
    - etap „inkubacji”
    - „iluminacja”
    - weryfikacja
  9. Etapy czasowe, uwarunkowania techniczne, użyte środki i narzędzia, muzyczne inspiracje tworzenia wizerunków zbioru „Portret imaginacyjny”
  10. „Kolekcja kobieca” – jej funkcja w ramach projektu „Portret imaginacyjny”
  11. Ogląd – próby interpretacji autorskiej
    - a) poszukiwanie „osoby” – chęć spotkania „kogoś”
    - b) rola wyobraźni i jej ograniczenia w ramach opisywanych działań
    - c) funkcja pamięci – pamięci nieświadomej
    - d) inspiracje oniryczne
    - e) „wzór Cohena”
    - f) model panoptyczny
    - g) ujęcie ontologiczne – „istnienie w obrazie”
  12. Czego się dowiadujemy o kobietach „obecnych” w wizerunkach – domysły, przypuszczenia, hipotezy
  13. Doświadczenie prezentowanego zbioru, jako próba poszukiwań ukrytych znaczeń, pod powierzchnią tego, co widoczne
  14. Ewentualne badania kolekcji metodami antropologii i analizy socjologicznej mogą pogłębić analizę
  15. Dyskusja końcowa, wnioski podsumowujące

Wystąpienia Uczestników

Anna Świdnicka – zapomniana księżniczka ze Śląska, która została cesarzową

Sylwia Osojca-Kozłowska, sylwia.osojca-kozłowska@ue.wroc.pl, Katedra Gospodarki Regionalnej, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, www.ue.wroc.pl

Mimo wielu istotnych ról do spełnienia kobieta nie zawsze mogła decydować sama o sobie. Ale nie zawsze również na decyzjach innych wychodziła źle. Egzemplifikację tego stanowi żyjąca w czasach średniowiecza księżniczka Anna Świdnicka (1339-1362), która dzięki dobremu zamążpójściu zmieniła losy nie tylko swoje, ale i Śląska. W referacie przedstawiono zapomnianą, zarówno w popkulturze jak i rzadko opisywaną w literaturze naukowej postać Anny Świdnickiej – Piastowskiej księżniczki, sieroty, wychowywanej przez księcia Bolka II Świdnickiego, nazywanego ostatnim obrońcą polskości na Śląsku, która dzięki panującym w średniowieczu relacjom i układom została dobrze wydana za mąż, tylko po to, by realizować polityczne interesy swojego wuja. Dzięki bardzo intratnemu, jak na ówczesne czasy małżeństwu z czeskim królem Karolem IV Luksemburskim, którego Annie Świdnickiej zazdrościły najprawdopodobniej setki innych nie mających tyle szczęścia księżniczek – stała się czeską królową, a następnie rzymską cesarzową.

Rolę, jaką Anna Świdnicka, pełniła jako żona, matka czeskiego króla, królowa i cesarzowa, czy wreszcie towarzysza licznych podróży Karola IV nakreślono w oparciu o prowadzone w Polsce i Czechach badania w tym kwereńdę literatury oraz analizę dzieł kultury, w których ją prezentowano. Podjęto także próbę przybliżenia cech charakteru i osobowości Anny Świdnickiej, dotąd słabo opisanych w literaturze analizując przy tym jej życie, dokonania jako kobiety oraz czasy, w jakich przyszło jej żyć.

Biografia dr Herthy Nathorff (1895-1993) w świetle badań nad sytuacją ludności żydowskiej w Trzeciej Rzeszy

Paulina Fronczak-Chruściel, paulina.fronczak@unilodz.eu, Koło Naukowe Doktorantów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny, <http://wydzfilhist.uni.lodz.pl/>

Głównym celem wystąpienia było przedstawienie losów żydowskiej lekarki, Herthy Nathorff (1895-1993), w świetle dotychczasowych badań nad życiem ludności żydowskiej w Trzeciej Rzeszy. Na wstępie przedstawione zostało pochodzenie kobiety, zdobyte przez nią wykształcenie, podjęcie pracy zarobkowej oraz okoliczności wstąpienia w związek małżeński. Zbadanie tego wątku pozwoliło nie tylko wyjaśnić nastawienie Nathorff do zachodzących zmian w niemieckiej polityce na przełomie lat 20. i 30. XX w., ale także przedstawić z jakimi trudnościami musiały mierzyć się kobiety w pierwszych dekadach ubiegłego stulecia.

W dalszej kolejności zaprezentowano sytuację życiową lekarki i jej rodziny od dnia 30 stycznia 1933 r., czyli mianowania Adolfa Hitlera na kanclerza Niemiec, do pierwszej połowy roku 1939, kiedy rodzina Nathorff wyemigrowała z kraju. Na podstawie analizy dziennika lekarki omówiono takie zagadnienia jak: utrata dotychczasowego miejsca pracy, stopniowe wykluczanie Żydów ze społeczeństwa, ograniczenia narzucane ludności żydowskiej, zrywanie kontaktu przez „aryjskich” znajomych czy pogorszenie się sytuacji bytowej i materialnej. Poruszony został także aspekt pracy lekarzy w Trzeciej Rzeszy oraz z jakimi trudnościami musieli mierzyć się oni w dobie popularności ideologii rasowo-eugenicznej. Wszystkie z poruszonych problemów zostały, na tyle, na ile było to możliwe, zestawione z dotychczasowym stanem badań nad sytuacji ludności żydowskiej w nazistowskich Niemczech i, w niektórych przypadkach, porównane z innymi źródłami z tego okresu. Analiza bezpośredniej relacji lekarki uzupełniła kilka luk badawczych, m.in. na temat funkcjonowania służby zdrowia i pracy kobiet w okresie istnienia Trzeciej Rzeszy.

„Dobra matka, zła matka”. Rewizyjne post-wizerunki matek w literaturach słowiańskich na przykładzie prozy Petry Hůlovej, Moniki Kompaníkovej, Teodory Dimovej i Vedrany Rudan

Anna Car, anna.car@uj.edu.pl, Instytut Filologii Słowiańskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, www.uj.edu.pl

Użyte w tytule wystąpienia złożenie „dobra matka, zła matka” wywodzi się od psychoanalityczki Melanie Klein — od jej teorii o wyjściowych pozycjach dziecka projektującego na matkę swoje potrzeby i odczucia, w związku z czym matka, reprezentowana metonimicznie przez karmiącą pierś, staje się ostatecznie postacią dwuaspektową, zarówno dobrą i zaspokajającą, jak i złą, frustrującą. Ujęcie Klein wyważyło negatywny obraz matki obowiązujący w psychoanalizie od czasów Freuda, gdy tymczasem w kulturze dłużej i dużo wolniej zachodził proces odwrotny, polegający na feministyczno-genderowej rewizji macierzyństwa i kreśleniu wizerunku matki bardziej rzeczywistego, bez kulturowego „lukru i retuszu”, czyniąc to stopniowo na polu naukowym, społecznym i artystycznym, z literaturą włącznie.

Celem wystąpienia jest przybliżenie właśnie literackich obrazów matki oraz macierzyństwa w prozie czeskiej, słowackiej, bułgarskiej i chorwackiej powstałej po roku 2000, a reprezentowanej kolejno przez utwory czterech pisarek: „Czas Czerwonych Gór” i „Macoche” Petry Hůlovej, „Piątą łódź” Moniki Kompaníkovej, „Matki” Teodory Dimovej i „Oby cię matka urodziła” Vedrany Rudan. Wszystkie one są sugestywną ilustracją ponowoczesnych, mocno zrewidowanych konstrukcji „matki rzeczywistej” z jej człowieczym i kobiecym bagażem egzystencjalno-psychologicznym, a także deziluzyjnego pojmowania macierzyństwa (i córkostwa), stając się odzwierciedleniem ważnych przemian historycznych, społeczno-politycznych i kulturowych w Europie Środkowej pod koniec XX wieku i w początkach XXI. Wystąpienie jest kontynuacją badań nad tożsamością kobiet, w tym matek i córek, w okresie czeskiego modernizmu, zaprezentowanych w książce „Czeski. Trajektorie tożsamości w prozie czeskich modernistek”.

Eloe – anioł jako sublimacja kobiecości

Barbara Hac, *hacbarbara@gmail.com*, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Łódzki, *www.uni.lodz.pl*

Wizerunek anioła na przestrzeni wieków był wielokrotnie wykorzystywany w literaturze wielu kultur, w twórczości Juliusza Słowackiego uległ znacznej przemianie. W pracy zwrócono szczególną uwagę na aspekt kobiecości jednej z najpiękniejszych egzemplifikacji postaci anielskich, stworzonych przez poetę – anielicy imieniem Eloe, pochodzącej z poematu zatytułowanego „Anhelli”. Dzięki ukazaniu genezy wizerunku anioła, oraz sposobu jego zakorzenienia w kulturze, możliwe było wykazanie rozbieżności pomiędzy współczesnym wyobrażeniem omawianej figury a jej ujęciem biblijnym. Ponadto w pracy podkreślono różnice pomiędzy pierwowzorem postaci, sylwetką Eloa występującą w dziele Alfreda de Vigny, a ujęciem sybirskiej piastunki grobów według Słowackiego. Celem pracy było wykazanie, na drodze analizy oraz interpretacji fragmentów omawianego dzieła, szeregu subtelnych cech jednoznacznie świadczących o kobiecości bohaterki „Anhellego”. Dzięki wskazaniu i zaakcentowaniu elementów i motywów mających głęboki sens symboliczny, dowiedziono, że autor wykreował z figury anioła pełnoprawną i wielobarwną bohaterkę dzieła literackiego. Jednocześnie udowodniono, że omówiony zespół cech charakterystycznych dla postaci Eloe pozwala interpretować ją, nie tylko jako kreację jednoznacznie żeńską, ale przede wszystkim jako swego rodzaju sublimację kobiecości, co dobitnie świadczy o zamierzonym działaniu autora, wynikającym nie tylko z gruntownego przygotowania i przemyślenia, ale także kunsztownego skomponowania tejże postaci.

Historia o Agnodike w antycznej tradycji mitograficznej (Hyginus, Fab. 274)

Anna Budzeń, *abudzen@wp.pl*, Instytut Studiów Klasycznych i Orientalnych,
Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II,
www.kul.pl

Celem niniejszego wystąpienia jest przedstawienie i interpretacja mitologicznego opowiadania o postaci Agnodike (łac. *puella virgo*) – zdeterminowanej, odważnej kobiecie, działającej w Atenach ok. IV w. p.n.e., uważanej w tradycji historyczno-literackiej za pierwszą w antycznej Grecji kobietę-położną (gr. *iatrínē, maia*, łac. *obstetrix*) i kobietę-lekarkę (gr. *iátria*, łac. *medica*). Według przekazu rzymskiego mitografa Gajusza Juliusza Hyginusa (ok. 64 r. p.n.e. – 17 r. n.e.) tak bardzo pragnęła ona móc nieść pomoc lekarską, że mimo istniejącego w IV w. p.n.e. w starożytnej Grecji zakazu kształcenia kobiet w zakresie sztuki medycznej, potajemnie i w przebraniu mężczyzny podjęła naukę u znanego lekarza Herofilosa (łac. *Herophilus*, gr. *Heróphilos*) z Chalkedonu (335-280 r. p.n.e.). Następnie, również przybrawszy męski wygląd, zaczęła leczyć kobiety, które wówczas często umierały w wyniku komplikacji okołoporodowych, ponieważ skromność oraz poczucie wstydu (łac. *mulieres verecundia ductae interierant*) powstrzymywały je od korzystania z pomocy lekarzy-mężczyzn. Za te praktyki oraz rzekome uwodzenie pacjentek została postawiona w stan oskarżenia. Kiedy Agnodike ujawniła, że jest kobietą („podnosząc tunikę” – gr. *anasýrō*, łac. *tunicam allevavit et se ostendit feminam esse*) – tym ostrzej zaczęto ją atakować, zarzucając niezgodną z obowiązującym prawem działalność medyczną. Wtedy do sądu przybyły wysoko urodzone Atenki (wśród nich żony Areopagitów) i stając w obronie Agnodike „wywalczyły” dla niej uniewinnienie oraz zmianę prawa, tak, by od tamtej pory wolno urodzone kobiety w Grecji mogły legalnie uczyć się sztuki medycznej.

Historia o Agnodike, pomimo anegdotycznego charakteru może być symbolem wczesnego dążenia do równości w prawach kobiet i mężczyzn. Ma także wymiar pajdeutyczny.

Kobieta jako sprawczyni przestępstwa zabójstwa

Marta Filipiak, *marta.filipiak@student.uw.edu.pl*, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego

„Przestępcom rzadko udaje się umknąć zainteresowania mediów. (...) media wciąż sugerują, że powinniśmy być zbulwersowani, gdy ręce, które piastują dzieci, potrafią także kraść, rabować i bić, jak gdyby kobiecość miała być szczepionką przeciwko przestępczości” – tak A. Campbell w „Jej niezależny umysł”. Cytat ten wydaje się być doskonałym początkiem rozważań nad problematyką kobiet-zabójczyń.

Popołnienie przestępstw nie jest wyłącznie domeną mężczyzn, jednak według oficjalnych statystyk czynów zabronionych popełnianych przez kobiety i przez mężczyzn jest znacznie zróżnicowana pod względem ich liczby.

Około połowy XIX wieku zanotowane zostało zwiększenie zainteresowania przestępczością kobiecą. To bowiem właśnie wtedy pojawił się znaczny wzrost liczby zabójstw popełnianych przez kobiety, których ofiarami byli ich partnerzy. Od lat 50-tych pojawiają się poglądy, iż przestępczość „kobieca” wcale nie jest ilościowo mniejsza – jednak tradycyjnie pojmowana w społeczeństwie rola kobiety pomaga ukryć popełnienie czynu, zwiększając tzw. ciemną liczbę przestępstw.

Co więcej, w obowiązującym Kodeksie karnym penalizowany jest czyn, którego dopuścić się może jedynie kobieta-matka – typ uprzywilejowany przestępstwa zabójstwa, dzieciobójstwo. Jako ciekawostka, skrótowo, poruszone zostaną kontrowersyjne kwestie wokół tego przepisu – czy tego przestępstwa może dopuścić się matka zastępcza – „surogatka”?

W ramach wystąpienia, szczególna uwaga poświęcona zostanie kobietom-zabójczyniom, wobec których orzeczone zostały kary dożywotniego pozbawienia wolności. Ponadto, omówione zostaną statystyki zabójstw z udziałem kobiet, ich motywy i sposób działania.

Kobieta-lider w Ruchu Światło-Życie

Iwona Micorek, ivonamicorek@gmail.com, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski w Katowicach, <https://us.edu.pl/wydzial/wns/>

Ruch Światło-Życie to jeden z ruchów odnowy kościoła rzymsko-katolickiego. Założony w 1954 r., przez ks. Franciszka Blachnickiego. Ruch gromadzi ludzi różnego wieku i stanu: młodzież, dzieci, dorosłych, jak również kapłanów, zakonników, zakonnice, członków instytutów świeckich oraz rodziny w części rodzinnej, jaką jest Domowy Kościół (nazywany także Oazą Rodzin). Poprzez odpowiednią dla każdej z tych grup formację Ruch Światło-Życie stara się formować dojrzałych i świadomych chrześcijan oraz służyć ożywianiu lokalnych wspólnot Kościoła – parafii, dekanatów, diecezji.

Początki historii Ruchu sięgają pierwszej „oazy”, czyli wyjazdu rekolekcyjnego o charakterze przeżyciowym, która odbyła się w 1954 z udziałem ministrantów. Przed 1976 Ruch był znany pod nazwą „Ruch oazowy”, „Ruch Żywego Kościoła”, „Ruch Niepokalanej”.

W trakcie formacji uczestnicy odbywają spotkania w małej grupie formacyjnej przy danej wspólnocie oraz przeżywają wakacyjne rekolekcje formacyjne według etapu formacji. Za całość rekolekcji odpowiada ksiądz moderator wraz z moderatorką.

W trakcie wystąpienia omówiono trzy spojrzenia na moderatorkę: moderatorka w oczach uczestników, moderatorka w oczach moderatora oraz moderatorka sama o sobie. W tym celu przeprowadzono wywiady z moderatorami rekolekcji wakacyjnych, moderatorkami oraz uczestnikami.

W trakcie wystąpienia podjęto refleksję i odpowiedziano na następujące pytania: Czy w Kościele – gdzie kluczową rolę odgrywają mężczyźni-kapłani, kobieta może być liderem? Jaka jest jej rola? Dlaczego obecność moderatorki we wspólnocie jest kluczowa i zbawienna? Czy prawdziwa wspólnota może istnieć bez kobiet?

Kobiety a parytety i kwoty płci

Anna Woźniak, *annawozniak81@wp.pl*, Koło Naukowe Myśli Analitycznej i Kreatywnej, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Karolina Woźniak, *karolina.w97@onet.eu*, Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Problematyka partycypacji politycznej kobiet i ich aktywizacji staje się obecnie kwestią ogólnościową, również w Polsce. W toczących się dyskusjach, wprowadzono do polskiego prawa wyborczego instytucję prawną służącą zwiększeniu reprezentacji kobiet na listach wyborczych: kwoty wyborcze na poziomie nie mniej niż 35% kobiet i nie mniej niż 35% mężczyzn na listach wyborczych w wyborach do Sejmu, do Parlamentu Europejskiego i do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego z wyjątkiem wyborów do rad gmin niebędących miastami na prawach powiatu. Mechanizm kwotowy nie został wprowadzony w wyborach do Senatu. Sankcją ustawową za niedopełnienie wymogu kwoty wyborczej jest niezarejestrowanie listy wyborczej sankcja eliminacyjna. Przystępując do oceny parytetów i kwot płci w świetle zasady wolnych wyborów pamiętajmy o różnicach między tymi pojęciami, a w szczególności o tym, że parytety płci w ścisłym tego słowa znaczeniu są instrumentem ewidentnie dalej idącym. Na potrzeby analizy wydaje się konieczne potraktowanie osobno instytucji kwot płci oraz parytetów płci. Dużą wagę dla dalszych rozważań będzie miało przyjęcie podziału na kwoty i parytety sensu stricto dobrowolne oraz obligatoryjne. W ramach kwot obligatoryjnych duże znaczenie ma też rozróżnienie na kwoty wyborcze oraz kwoty wynikowe. Konieczne będzie rozważenie mechanizmów kwotowych i parytetowych w świetle zasady pluralizmu politycznego, ściśle z zasadą wolnych wyborów związanej.

Do polskiego systemu prawa wyborczego wprowadzono obligatoryjne kwoty płci. Faktem jest, że obligatoryjne parytety i kwoty płci jako formy dyskryminacji wyrównawczej wpływają ograniczająco na zakres wolności wyborów. Swoboda procesu wyborczego zostaje w niebagatelnie ograniczona.

Niektórzy krytykują stanowisko zwolenników rozwiązań kwotowych, którzy uważają, że parlament powinien mieć charakter deskryptywny – powinien odpowiadać swym składem strukturze społeczeństw. Stanowi to zaprzeczenie kanonom demokracji liberalnej, zgodnie z którymi ciała przedstawicielskie stanowią reprezentację polityczną, wyłonioną w wyborach opartych na zasadzie pluralizmu politycznego. Podsumowując powyższe, obligatoryjne mechanizmy parytetowe lub kwotowe budzą zastrzeżenia z punktu widzenia zasady wolnych wyborów. Należałoby wysunąć postulat *de lege ferenda* usunięcia z polskiego systemu prawa wyborczego instytucji obowiązkowych, ustawowych kwot wyborczych. Można przedstawić mniej radykalne rozwiązania. Według naszej opinii dobrowolne, wewnątrzpartyjne parytety i kwoty płci nie naruszają natomiast zasady wolnych wyborów.

Konceptualizacja nadziei w wypowiedziach kobiet chorych na raka piersi

*Alicja Stankiewicz, Uniwersytet Wrocławski, Wydział Filologiczny, Instytut Filologii
Polskiej*

Celem badań było sprawdzenie w jaki sposób mówią o nadziei kobiety chore na nowotwór złośliwy piersi, a zwłaszcza jakich metafor pojęciowych używają one do konceptualizacji tego uczucia. Badania mieszczą się w nurcie językoznawstwa kognitywnego – korzystano zatem z kognitywnej teorii metafory, której podwaliny stanowią prace G. Lakoffa i M. Johnsona. Odniesiono się także do lingwistycznych badań nad emocjami, a także wykorzystano psychologiczne koncepcje nadziei, ze szczególnym uwzględnieniem prac Józefa Kozińskiego. Hipoteza zakłada, że kobiety chore na nowotwór złośliwy używają różnorodnych odwzorowań metaforycznych, z których wyłania się specyficzny obraz nadziei. Analizowane konstrukcje językowe pozyskano z blogów w domenie blogspot, które wyekscerpowano za pomocą wyszukiwarki Google, wpisując hasło: [site.blogspot.com rak piersi](http://site.blogspot.com/rak_piersi). Wybrano pięć blogów, z których pozyskano 100 konotacji słowa nadzieja, z czego 25 uznano za metaforyczne. Najczęściej nadzieja jawi się jako rzecz cenna, istota żywa czy płomień, a także jako ciecz, która wypełnia ciało osoby doświadczającej uczucia. Wyniki badań potwierdzają postawioną hipotezę – w narracjach kobiet chorych na raka piersi nadzieja jest uczuciem pojawiającym się często, w różnych metaforach pojęciowych, które w większości charakterystyczne są także dla innych uczuć. Ciekawym dla prowadzonych badań mogłoby być porównanie analizowanych wypowiedzi z innymi wypowiedziami – na przykład z narracjami mężczyzn albo ludzi zdrowych.

Między Myriam, Aiszą a Maliką – o sylwetkach kobiet w „Uległości” Michela Houellebecqa

Anna Sieradzan, *anna.sieradzan@student.uw.edu.pl*, Wydział Dziennikarstwa,
Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego

W prozie Michela Houellebecqa analiza upadku zachodniej cywilizacji dokonuje się na wielu polach – dotyczy zarówno sfery publicznej, jak i prywatnej, dzieje się zarówno w planie globalnym, jak i w zaciszu mieszkania. O ile krytycy i badacze podkreślają szczególną obecność tematu seksu w pisarstwie Houellebecqa, o tyle postaciom kobiecym nie powierza Houellebecq pierwszoplanowych ról, kreśli zaś często postaci zredukowane czy wręcz szczątkowe; jest to także przypadek Uległości. Niemniej, będąca przedmiotem wystąpienia analiza postaci kobiecych występujących w powieści oraz stosunku bohaterów do kobiet okazuje się niezwykle istotna dla zrozumienia mechanizmów społecznych rządzących zarówno „dawną”, katolicką Francją, jak i Francją zislamizowaną.

Uległość, opublikowana w 2015 r. i niemal natychmiast przetłumaczona na język polski, zaliczyć można do gatunku political fiction. Akcja powieści dzieje się we Francji w niedalekiej przyszłości: jej bohater mierzy się z kulturową zmianą zapoczątkowaną triumfem Bractwa Muzułmańskiego w wyborach w 2020 roku, a następnie wyborem charyzmatycznego lidera tego ugrupowania na urząd prezydenta. Podwójne zwycięstwo dało początek islamizacji kraju i – w konsekwencji – całej Europy, zaś zyskująca wpływy siła religijna i polityczna zaczęła zapełniać ideową pustkę Francji, która z tytułową uległością przyjęła proponowany przez islam nowy zestaw wartości.

Uległość jest wiwisekcją kondycji współczesnego Europejczyka, w której kwestia stosunku do kobiet buduje nieoczekiwaną analogię pomiędzy światem katolickiego Zachodu a muzułmańskiego Wschodu, dla których wspólne okażą się wartości konserwatywne, w tym także patriarchalna struktura społeczna. Obecność kobiet w Uległości jest także ciekawym przyczynkiem do dyskusji nad podnoszoną nie bez racji islamofobią autora, do której dodać należy być może także sceptycyzm wobec francuskiej spuścizny kulturowej.

Motyw kobiety w nowożytnej historiografii artystycznej. Przypadek Artemisi Gentileschi

*Weronika Nowak, weronika.maria.m.n@gmail.com, Instytut Historii Sztuki,
Wydział Historyczny, Uniwersytet Jagielloński, ihs.uj.edu.pl*

Celem wystąpienia, które będzie miało charakter przeglądkowy, jest przedstawienie problemu postrzegania kobiet-artystek w epoce nowożytnej. To szerokie zagadnienie zostanie omówione na przykładzie osławionej włoskiej malarki Artemisi Gentileschi, która od dawna wzbudzała zainteresowanie biografistów, teoretyków sztuki, następnie także historyków sztuki i przedstawicieli nauk społecznych. Pierwsza część wygłoszonego referatu, będzie miała charakter wprowadzenia do omawianego zagadnienia i zostanie skoncentrowana na tym jak definiowano twórczość kobiet w nowożytności, dlaczego ceniono ich działalność, jakie cechy akcentowano (m.in. delikatność, wrażliwość, matczyną opiekuńczość) i jakim podlegała ona ograniczeniom. Omówione przykłady zostaną poparte wybranymi fragmentami źródeł pisanych i zaprezentowanymi reprodukcjami dzieł sztuki. Szczególna uwaga zostanie poświęcona postaci Artemisi Gentileschi i jej sylwetce prezentowanej w pismach nowożytnych autorów. Wnioski wyciągnięte z omówienia powyższych zagadnień, będą stanowić wprowadzenie do drugiej części wystąpienia, w której wyjaśnione zostanie zagadnienie wpływu definiowania twórczości Artemisi w dawnej historiografii na późniejsze prace z zakresu historii sztuki. Ta część referatu będzie skupiała się zaprezentowaniu wyników ostatnich badań nad działalnością Artemisi Gentileschi, a następnie ukazaniu jej prawdziwej roli w życiu artystycznym, o której zaświadczać zachowane źródła historyczne (kontrakty i korespondencja) – pozycji wysoko cenionej artystki, tworzącej dla wybitnych, wpływowych mecenasów, z dużym prawdopodobieństwem posiadającej własny warsztat artystyczny. Podsumowanie będzie polegało na wyjaśnieniu dlaczego dawna biografistka nie jest doskonałym źródłem poznania dziejów sztuki – z jednej strony stanowi ona punkt wyjścia do zebrania podstawowych danych na temat dorobku poszczególnych artystów, z drugiej przedstawia pewną subiektywną wizję ich twórczości, opartą w dużej mierze na konwencjach obowiązujących w dawnej epoce.

Muzyczny obraz Maryi na podstawie zachowanych litanii wokально-instrumentalnych w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu

*Emilia Przybyszewska, emprzybyszewska@gmail.com, Instytut Muzykologii,
Wydział Nauk o Sztuce, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
<http://muzykologia.amu.edu.pl>*

Wokalno-instrumentalne litanie zachowane w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu są niezwykle cennym materiałem badawczym. Stanowią zbiór zróżnicowanych opracowań muzycznych tego samego tekstu – Litaniae Lauretanae. Maryja w Kościele Rzymsko-Katolickim stawiana była jako wzór kobiety, której hołd został oddany szczególnie w Litanii Loretańskiej. W kolejnych wezwaniach modlitwy określono Ją matką, dziewicą, królową, a także innymi przymiotami. Celem przeprowadzonych badań było wykazanie czy, i w jaki sposób, słowo zdeterminowało muzykę.

Zestawiono 19 litanii wokально-instrumentalnych pochodzących z XVIII wieku (głównie II połowy), do badań włączono także dwie kompozycje z początku XIX wieku, które zachowują styl XVIII-wieczny. Jest to ciekawe zjawisko, bowiem o ile w I połowie XVIII wieku kult maryjny jest widoczny w literaturze i szeroko rozumianej sztuce, to w czasach stanisławowskich Maryja praktycznie jest nieobecna. Omawiane litanie są utworami wieloczęściowymi – kompozytorzy podzielili tekst modlitwy, a powstałe fragmenty opracowali muzycznie w różnorodny sposób. W efekcie powstały utwory wewnątrznie skontrastowane i obfitujące w bogatą brzmieniowość.

Przeanalizowano w jaki sposób kompozytorzy dzielili tekst modlitwy. Ponadto porównano jakich dokonali zmian w kolejnych częściach w obsadzie wykonawczej oraz w tempie, metrum i tonacji w kontekście tekstu słownego. W wyniku przeprowadzonych badań wykazano, że kolejne komponenty były opracowywane za pomocą różnych środków i technik kompozytorskich. Wykazano tendencje w sposobie umuzycznienia wezwań litanijnych, choć nie udało się wyznaczyć jednoznacznego schematu. Owo zróżnicowanie paradoksalnie stało się czynnikiem spajającym litanie w wielobarwnym, koncertującym stylu muzycznym, w który ujmowano tekst Litanii Loretańskiej w XVIII wieku, a elementem warunkującym charakter każdej części były apostrofy litanijne.

Niema podróż przez kulturę: postać Meduzy w reinterpracjach mitu

Gaja Staroń, *gaja.staroń@gmail.com*, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii,
Uniwersytet Wrocławski

Choć imię Meduzy przywołuje utrwalony przez tzw. popkulturę obraz pełen potworności, nieliczni tylko wykazują dbałość o jego genezę.

Meduza została przemieniona w znanego nam dzisiaj „potwora” przez boginię Atenę w ramach kary za „odbycie stosunku płciowego” z Posejdonem w jej świątyni. Czy raczej – spotkała ją kara za bycie ofiarą gwałtu.

Od tego czasu była wykorzystywana we współczesnym świecie jako środek uciszania kobiet poprzez stygmatyzację kobiecej seksualności w sztuce, psychologii (szczególnie freudowskiej) oraz jako sposób kontrolowania i tworzenia negatywnych wizerunków kobiet. W reakcji na mizoginiczne zniekształcenia tego mitu, wiele feministek zwróciło się do Meduzy w akcie rewizjonizmu „mitycznego”, by przekształcić jej postać w źródło mocy, jako ikony kobiecego spojrzenia, seksualności i władzy.

Cierpienie Meduzy było głównie ignorowane, dopóki w 2. połowie lat 60 – wraz z drugą falą feminizmu, nie pojawił się rewizjonizm feministyczny. Jedną z pierwszych osób, które użyczyły swego głosu Meduzie, była amerykańska poetka Ann Stanford.

IMDb (*Internet Movie Database*), czyli internetowa baza danych filmowych, mieści ponad 50 pozycji zawierających historię Meduzy, jednakże najbardziej wyrazistym przykładem jest film *Starcie Tytanów* z 1981 roku oraz jego remake o tym samym tytule z 2010 roku.

Współcześnie wiele kobiet utożsamia się z postacią Meduzy, co sprawia, że „potworne” przymioty jej postaci zostały szeroko zaakceptowane i znormalizowane.

Zmiany wizerunków Meduzy korespondują ze zmianami w postrzeganiu ofiar gwałtu. Kultura i popkultura potraktowały Meduzę w bardzo przewidujący, znany z wielu kobiecych historii, sposób.

O emancypacji kobiet i projekcie wychowawczym Henryka Struvego

Ewelina Topolska-Sagan, ewkatopolskawp.pl

Kwestia dążenia kobiet do emancypacji szeroko pojętej (miejsce kobiety w świecie, przeznaczenie, prawo do edukacji, udział w wyborach, pełnienie funkcji społeczno-politycznych i co najważniejsze – stanowienie o samej sobie) nurtowała myślicieli od zarania dziejów. W obliczu tak szerokiego spektrum problemów związanych z dążeniem kobiet do emancypacji w XIX w. pojawiła się jej kolejna wizja, która stanowi do pewnego stopnia pewne „novum” w postrzeganiu kobiety. Związana była w głównej mierze z wychowaniem kobiety, przez które należy rozumieć jej wykształcenie, a co za tym idzie jej miejsce i przeznaczenie w rzeczywistości społeczno-politycznej. Taką propozycję zaproponował Henryk Struve polski filozof i estetyk niemieckiego pochodzenia, żyjący w XIX wieku. Był to myśliciel, który swą twórczością wzbudzał wiele kontrowersji, zarówno za życia, jak i po śmierci. Kontrowersje te, jak się zdaje, związane były w głównej mierze z jego dążeniem do eklektyzmu, który przejawiał się w jego koncepcji „idealnego realizmu” („ideorealizm”), starającej się pogodzić idealizm z realizmem.

W 1867 roku Struve wygłosił wykład zatytułowany: O estetycznym wychowaniu kobiety, który został opublikowany tego samego roku w „Tygodniku Ilustrowanym”, prezentując w nim swoją wizję wychowania kobiety, nieodłącznie łączącą się u niego z przeznaczeniem i jej miejscem w rzeczywistości społeczno-politycznej.

Jakie zadanie stawiał Struve przed kobietą? Jak ją postrzegał? Czy wpisywał się w tendencje XIX-wiecznego postrzegania kobiety? Czy w końcu był zwolennikiem rodzącej się emancypacji kobiet? Na te i inne pytanie postaramy się odpowiedzieć w niniejszym wystąpieniu.

Oblicza kobiet w dramatach Thomasa Bernharda

Ewelina Trojanowska, ewelinatrojanowskaa@gmail.com, Katedra Literatury, Kultury i Komparatystyki Niemieckiego Obszaru Językowego, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, www.umk.pl

Kwestia prezentacji świata kobiecego w utworach Thomasa Bernharda nieprzerwanie stanowi przedmiot polemik i sporów, zogniskowanych nie tylko wokół kontrowersyjnych, często groteskowych, wizerunków protagonistek wykreowanych w dziełach pisarza, ale także wokół – podsycających owe spory – prowokacyjnych wypowiedzi twórcy na temat kobiet, formułowanych w wywiadach i odautorskich komentarzach.

Przedmiotem referatu są postaci kobiece, które ukazano w następujących utworach dramatycznych austriackiego autora: Przed odejściem w stan spoczynku, Immanuel Kant, Naprawiacz świata oraz Prezydent. W obszar analiz ujęto siostry Klarę i Werę ukazane przez autora na zasadzie kontrastu: Wera – interlokutorka Rudolfa, żyjąca z nim w kazirodczym związku, chętnie powracająca do narodowosocjalistycznej przeszłości oraz Klara: ofiara ataku bombowego, kobieta waleczna próbująca stawić opór i uniezależnić się od wpływów rodzeństwa (Przed odejściem w stan spoczynku). Bernhardowskie postaci kobiece zostały zaprezentowane ponadto jako tło dla swoich partnerów, o których wyjątkowości są przekonane, sprawują opiekę nad mężami hipochondrykami i z pokorą znoszą ich narzekania i dziwactwa (pani Kant, małżonka Naprawiacza Świata). W ramach referatu zostało omówione także zagadnienie pozycji kobiet, będących małżonkami mężczyzn dzierżących władzę (Prezydent).

W wystąpieniu podjęto również próbę zaprezentowania Bernhardowskich protagonistek jako postaci groteskowych, odznaczających się ignorancją oraz infantylizmem.

Obraz i słowo – motywy ikoniczne i związane z nimi teksty na nagrobkach kobiet na cmentarzach żydowskich na historycznych obszarach Rzeczypospolitej (rekonesans badawczy)

Andrzej Trzciniński (emeritus), atrcinski@poczta.onet.pl, Pracownia Kultury i Historii Żydów, Instytut Kulturoznawstwa, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, <https://www.umcs.pl/>

Autor podjął próbę całościowego ujęcia tematu, który nie był dotychczas opracowany kompleksowo. Poszczególne wątki pojawiały się w literaturze przedmiotu tylko na tle szerszych ujęć. Materiał badawczy pochodzi z inwentaryzacji własnych autora oraz z dokumentacji fotograficznej dostępnej w publikacjach. Obejmuje okres od najwcześniejszych nagrobków z XIV w. po współczesne z XXI w. Spośród tekstów w inskrypcjach wzięte zostały pod uwagę tylko te korespondujące z motywami plastycznymi, bowiem omówienie wszystkich treści występujących na nagrobkach kobiet to obszerne, osobne zagadnienie (częściowo już opracowane w monografiach poszczególnych cmentarzy). Cele niniejszego opracowania to: ustalenie zasobu stosowanych motywów ikonicznych, wyodrębnienie grup tematycznych, ustalenie chronologii i częstości ich występowania, zestawienie z treściami normatywnymi z pism religijnych judaizmu oraz z obrzędami i zwyczajami. Ze specyfiki materiału wynika następująca struktura opracowania: 1) charakterystyka okresu wczesnego, 2) motywy związane z micwami (zapalanie świec szabatowych, dobroczynność, modlitwa, gościnność), 3) motywy związane ze śmiercią, 4) związek z personaliami, 5) varia. Z przeprowadzonych badań wynikają następujące wnioski: We wczesnym okresie (do 4 ćwierci XVIII w.) nie było na nagrobkach zróżnicowania na osobne motywy przynależne mężczyznom (oprócz kohenów i lewitów) i osobne kobietom. Spośród motywów wspólnych – w ciągu XVIII w. – motyw ptaka zdominował nagrobki kobiet. W 4 ćwierci XVIII w. pojawił się na nagrobkach kobiet motyw lichtarza, który bardzo szybko rozpowszechnił się i stał się cechą wyróżniającą owe nagrobki. Z czasem, obok lichtarza,

umieszczano przedstawienia modlitewnika i puszki na datki. W ciągu XIX w., wraz z wprowadzeniem na macewy motywów wanitatywnych, także stosowano na nagrobkach kobiet (najbardziej specyficzne to złamane świece w lichtarzu oraz scenki dotyczące osierocenia dzieci). Zauważalny jest też związek motywów z imionami zmarłych (np. Fajgel-ptak, Rachel-owca, Rojza-róża czy scenki związane z biblijnymi imienniczkami). Oprócz owych typowych zastosowań odnaleźć można pojedyncze, jednostkowe przypadki.

Obraz kobiet w twórczości Cypriana Norwida – motywacje, cechy i osobowość Hrabiny Harrys, główniej bohaterki „Pierścienia Wielkiej Damy”

Maciej Wnęk, mac.w@onet.pl, Instytut Filologii Germańskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, www.ifg.filg.uj.edu.pl

Cyprian Norwid tworzył w sposób zagadkowy, pełen symboli, niedopowiedzeń sposób. W twórczości artysty dominują aluzja, przemilczenie lub ironiczny dystans, co niewątpliwie wpłynęło na obraz bohaterek „Pierścienia Wielkiej Damy”.

Mimo że jego twórczość doczekała się wielu komentarzy, w pracy podjęto próbę rozstrzygnięcia, czy główna bohaterka „Pierścienia Wielkiej Damy” jest kreacją „istotną i całą”. Maria Harrys nie jest prezentowana wyłącznie poprzez własne słowa i czyny, ale także poprzez reakcje oraz komentarze innych bohaterów dramatu. Hrabina wydaje się rzeczywistą kobietą, cielesną, prawdopodobną pod względem psychologicznym, obyczajowym i społecznym. Poziom jej dojrzałości, wartość pragnień, zasadność obaw, stosunek do innych ludzi można zrozumieć i oceniać jedynie wtedy, gdy – oprócz uniwersalnej, ponadczasowej idei człowieka – uwzględni się warunki, w jakich Hrabina funkcjonuje od początku swojego istnienia.

W pracy postarano się również zwrócić szczególną uwagę na jej cechy i motywacje w celu końcowego porównania z innymi romantycznymi postaciami literackimi. Ponadto wnikliwa analiza została wsparta porównaniem Marii i Magdaleny, dzięki czemu wyłania się potencjalny projekt idealnej bohaterki romantycznej literatury, projekt Norwida, chcącego stworzyć „kobiety istotne i całe”, a nie jedynie papierowe postaci, jak np. Grażyna z utworu o jednakowym tytule, czy Aldona z „Konrada Wallenroda” Adama Mickiewicza.

Przeprowadzone analizy pozwalają dojść do wniosku, że Norwidowi udało się stworzyć bohaterkę „istotną i całą”. W końcu, nie można zapomnieć, że „dla sposobu rozumowania Norwida niezwykle znamienne jest takie ujmowanie zjawisk, które odsłania ich sens nieprzypadkowy”.

Praca została stworzona w oparciu o metodę porównawczą i analizę interpretacyjną. W badaniu wykorzystano literaturę podmiotu i przedmiotu z dziedziny literaturoznawstwa.

Obraz kobiety przekazywany przez mass media i reklamę

Iwona Ramus, Absolwentka kierunku Pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej na Ignatianum w Krakowie. Ukończyła studia podyplomowe Wiedza o społeczeństwie w instytucie UJK w Kielcach oraz Wychowanie do życia w rodzinie i Oligofrenopedagogikę na Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Obecnie doktorantka pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych KUL

W dzisiejszych czasach nastąpił znaczny rozwój mass mediów, które są nieodzownym elementem życia codziennego ludzi. Można zauważyć zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty oddziaływań mass mediów na funkcjonowanie człowieka. Postacie które są prezentowane przez środki masowego przekazu mają istotny wpływ na kształtowanie osobowości, postaw i zachowań wielu osób. Wizerunek kobiety kreowany jest przede wszystkim z myślą o gustach milionów widzów telewizyjnych reklam. W mediach i reklamie ukazany jest wizerunek kobiety silnej, niezależnej, przyjmującej często tradycyjne role męskie w codziennym życiu.

W społeczeństwie kobiety postrzegane są przez pryzmat swojej urody, co wywiera znaczący wpływ na kształtowanie się ich tożsamości. Część producentów uważa kobiety za najważniejszą potencjalną grupę nabywców i do nich adresuje kampanie reklamowe. Istnieją dwie przyczyny takiego nastawienia twórców reklam. Po pierwsze, większość reklam zachęca do zakupów żywności i wyrobów chemii gospodarczej, czyli produktów używanych na co dzień przez kobiety. Po drugie, większość zakupów, w tym także przeznaczonych dla mężczyzn, nadal mimo równouprawnienia dokonują kobiety.

Media od chwili ich powstania mają ogromny wpływ na nasze postrzeganie piękna. Świadomość swojej, urody zalet i wad to proces który wymaga cierpliwości i ciągłej pracy nad sobą.

Celem wystąpienia jest poznanie wizerunku kobiet w przekazach medialnych i odpowiedź na pytanie, jaki może mieć wpływ na społeczeństwo obraz kobiet w mediach społecznościowych i reklamie.

Obraz kobiety w utworze Erazma Otwinowskiego Historyje znacznych niewiast. Analiza kulturowego dyskursu płci

Karolina Szymczyk, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Szkoła Doktorska Nauk o Języku i Literaturze, Zakład Literatury Staropolskiej i Oświecenia

Wystąpienie jest poświęcone dziełu arianina Erazma Otwinowskiego *Historyje znacznych niewiast*. Analiza powyższego utworu o charakterze parenetycznym, posłużyła do zrekonstruowania wzorca „pobożnej arianki”. Jednocześnie pozwoliła ustosunkować się do tezy wysuwanej przez badaczy, którzy uznają Braci Polskich za prekursorów feminizmu.

Zjawisko postępującej emancypacji kobiet jest elementem wspólnym dla całego ruchu reformacyjnego. Innymi słowy, tradycja reformowana stanowi inspirację do nowego spojrzenia na rolę kobiet w Kościele i życiu społecznym. Ponadto należy wskazać na fakt, że dyskurs dotyczący kobiecości tworzony jest z perspektywy męskiej (z pozycji dominującej), co wpływa na kształtowanie pożądanego obrazu kobiety.

W tym referacie celowo zrezygnowano z użycia terminu feminizm, które nie wyraża aksjologii omawianej epoki. Emancypacja kobiet rozumiana jest jako wyzwolenie kobiety w ramach określonych przez wzorce biblijne i utrwalonych przez kulturę chrześcijańską. Ten mechanizm ukazany został na przykładzie utworu Otwinowskiego. Ścierają się w nim zasadniczo dwa dyskursy – emancypujący kobiety (Otwinowski przywołuje przykłady kobiet takich jak: Debora, Judyt, Prcycylla) z dyskursem dążącym do uprzedmiotowienia i podtrzymania stereotypów na temat kobiet jako istot słabszych, „niższych duchowo”. Stereotypizacji podlega szczególnie rola kobiet – żon.

W analizie skoncentrowano się na strategiach emancypacyjnych zastosowanych przez Otwinowskiego. Jedną z nich jest próba aktualizacji przytoczonych we wcześniejszych rozdziałach dzieła portretów biblijnych kobiet. Ponadto autorowi odmówić nie można wrażliwości społecznej – przeciwstawiał się wykorzystywaniu seksualnemu kobiet. Jednak w ocenie moralnej zjawiska gwałtu ujawniła się pewnego rodzaju ambiwalencja (kobieta nie zawsze jest ofiarą, a czyn w pewnych okolicznościach jest dopuszczalny). Referat stanowi punkt wyjścia do dyskusji o granicach hermeneutki biblijnej, czyli postawienia pytania o to, czy biblijne wzorce (zakorzenione w kulturze patriarchalnej) pozwalają na całkowitą emancypację kobiet.

Pozycja kobiety w polskim prawie rodzinnym

Katarzyna Kamińska, *katarzynakaminska@us.edu.pl*, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

W Polsce od wielu lat obowiązują regulacje o charakterze międzynarodowym, które dotyczą równości praw kobiet i mężczyzn. Polska ratyfikowała Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Europejską Kartę społeczną. Wymienione wyżej akty należą do systemu aktów prawnych Rady Europy. Polska uczestniczyła także na prawach strony przy tworzeniu porozumień uchwalanych na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych. Można tutaj wskazać Powszechną deklarację praw człowieka, Konwencję o prawach politycznych kobiet, Deklarację o zniesieniu dyskryminacji kobiet.

Celem pracy była analiza przepisów polskiego prawa rodzinnego pod kątem oceny, czy feminizm wpłynął na polskie prawo rodzinne w zakresie równouprawnienia kobiet i mężczyzn. W pracy przedstawiono zasadę równości małżonków, która oznacza, że mąż nie jest, jak przyjmowały dawniejsze systemy prawne, głową rodziny, ale oboje małżonkowie mają równą pozycję względem siebie i swoich dzieci. Odniesiono się do realizacji ról rodzinnych pełnionych przez kobietę i mężczyznę. Poruszona została kwestia wieku umożliwiającego zawarcie małżeństwa i nazwiska małżonków z uwzględnieniem noweli z 1998 r. Poszczególne przepisy prawa rodzinnego nie są oceniane jednoznacznie pozytywnie przez zwolenniczki myśli feministycznej. Przykładem są przepisy dotyczące rozwodu, separacji, majątku wspólnego i jego podziału. W sądach nadal istnieją stereotypy społeczne na temat tradycyjnego podziału ról w małżeństwie. Dominuje patriarchalny model stosunków społecznych.

Przemiany modelu kobiety i jej emancypacji w PRL. Na przykładzie czasopism „Przyjaciółka” i „Kobieta i Życie”

Renata Doniec, renata.doniec@uj.edu.pl, Uniwersytet Jagielloński – Instytut Pedagogiki UJ, <https://pedagogika.uj.edu.pl>

Celem mojego wystąpienia, jest pokazanie propagowanego – na łamach najpoczytniejszych czasopism kobiecych w PRL (tj. „Przyjaciółki” i „Kobiety i Życie”) – modelu kobiety, począwszy od 1946 do 1989 roku. Bazę materiałową stanowiły analizy stanowiące: 1) opracowania tych czasopism z różnych okresów ich wydawania w PRL (Z. Sokół); 2) badania dotyczące propagowanych przez nie treści z lat 50. i 60. (autorstwa A. Kłoskowskiej i F. Adamskiego) oraz 3) badania własne obydwu czasopism (analiza 104 egzemplarzy z roku 1975). Na podstawie zebranego materiału postanowiono dowiedzieć się: 1) jaki model kobiety i związane z nim treści były propagowane w poszczególnych dekadach PRL; 2) jakie cechy i postawy kobiet w nich eksponowano? 3) jaki wizerunek mężczyzny w nich preferowano w kontekście wizerunku kobiety? 4) na jakie trudności i ograniczenia narażone były kobiety w świetle prasy? 5) jak rozwijała się „socjalistyczna” emancypacja kobiety? Badania przeprowadzone zostały metodą badania zawartości prasy (według modelu Berelsona) stosując frekwencyjno-tematyczną analizę treści. Przyjęto w nich następujące tezy: 1) czasopisma należały do tzw. „oficjalnej nadrzeczywistości”, czyli sfery polityki, ideologii i propagandy, która różniła się od „codziennej rzeczywistości”, czyli realnego życia, 2) przekazywane w czasopismach treści miały charakter propagandowo-indoktrynacyjny; 3) propagowany w nich model kobiety i jej emancypacji zmieniał się w zależności od sytuacji społeczno-politycznej kraju. Przeprowadzone analizy pozwoli wyodrębnić na następujące modele kobiet: 1. Kobieta heroiczna, powojenna Matka – Polka (1946- 1948) (kobieta samotna, cierpiąca, walcząca o przetrwanie, czekająca na powrót męża), 2. Kobieta silna – przodownica pracy na rzecz socjalistycznej ojczyzny (stalinizm, kult pracy produkcyjnej, emancypacja kobiety przez pracę, konieczności wyrzeczenia się życia prywatnego), 3. Kobieta domowa – żona,

matka, gospodyni (1956-1960, czas „odwilży politycznej”) (bezrobocie wśród kobiet – „Irena do domu...”, rodzina największe dobro ludzkości), 4. Kobieta dzielna – matka pracująca i gospodyni. (1961-1974, potrafi łączyć pracę z wychowywaniem dzieci, emancypacja przez pracę w męskim zawodzie oraz przez równouprawnienie w dziedzinie wykonywania obowiązków rodzinnych, partnerstwo z mężem); 5. Kobieta sukcesu – feministka, ambitna zawodowo (od połowy lat 70., kobieta-kapitan, inżynier, milicjant, podporządkowanie życia małżeńsko-rodzinnego pracy zawodowej, partnerski model małżeństwa, emancypacja w sferze pożycia seksualnego); 6. Kobieta heroiczna- dzielna bizneswomen (lata 80, kryzys gospodarczy, powrót do heroicznej kobiety lat 40. i 50., kobieta zaradna, nawet w najtrudniejszych warunkach); Wnioski: 1) model kobiety dostosowany do sytuacji politycznej, 2) pozorna i kontrolowana emancypacja kobiet, 3) manipulacja wartościami rodzinnymi, 4) pozytywny obraz kobiety i negatywny obraz mężczyzny.

Strojna w dzieci i kwiaty – wątek matki w twórczości Sidonie-Gabrielle Colette

*Natalia Partykowska, nessa@poczta.onet.eu, Instytut Kultury i Języka Francuskiego,
Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski, <http://romanistyka.wfil.uni.opole.pl/>*

Wystąpienie jest refleksją nad wpływem matki na życie i twórczość Sidonie-Gabrielle Colette oraz próbą wskazania roli, jaką ich więź odgrywała w kształtowaniu się osobowości pisarki.

Poprzez analizę fragmentów Sido, Domu Klaudyny i Narodzin dnia podjęto wysiłek odnalezienia śladów niezwyklej relacji, jaka łączyła Colette z matką oraz przedstawienia możliwie najwierniejszego portretu tej drugiej. Uwagę zwrócono zwłaszcza na niezwyklej związek Sido z naturą, który inspirował do doszukiwania się w jej postaci analogii do Matki Ziemi.

Jedną z postawionych hipotez jest ta, iż niemalże cała twórczość Colette stanowi uświadamianie sobie wpływu, jaki miała nań Sido. Zasugerowano również, iż literackie powroty do idyllicznego dzieciństwa były próbami zadośćuczynienia matce za obojętność, a nawet wrogość, która w pewnym momencie pojawiła się między nimi, kiedy to Colette, motywowana pogonią za miłością w jej różnych formach, żyła w oddaleniu nie tylko fizycznym, ale i duchowym. W wystąpieniu zwrócono uwagę na fakt, iż pisarka często widziała siebie jako odbicie matki, a utożsamienie z nią nabierało siły poprzez kontakt z naturą, dzięki pośrednictwu której, miała szansę prowadzić dialog z przeszłością i postacią Sido.

Bazując na tekstach literackich oraz opracowaniach teoretycznych, między innymi autorstwa doktor hab. Anny Ledwiny, a także odwołując się do teorii Ericha Fromma, w wystąpieniu przypomniano wyjątkowy w historii literatury francuskiej przykład miłości matki i córki. O jej sile świadczą mogą słowa samej Colette: „To jest właśnie nagroda mojego długiego życia (...) odczuwać czasami podobieństwo do matki, która (...) była niezwyklej kobietą”.

Topos matki w muzyce Henryka Mikołaja Góreckiego

Michał Sołtysik, msoltysik1@gmail.com, Instytut Nauk o Kulturze i Religii, Wydział Nauk Humanistycznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, www.uksw.edu.pl

Celem wystąpienia jest prezentacja toposu matki w wybranych kompozycjach Henryka Mikołaja Góreckiego (1933–2010).

Topos matki jest egzemplifikowany w kilkudziesięciu utworach muzycznych katowickiego kompozytora i stanowi najczęściej prezentowaną tematykę w jego twórczości. Świadczą o tym również liczne wypowiedzi interpretatorów życia i dorobku śląskiego twórcy. Na podstawie analizy biografii artysty, w referacie została wyjaśniona przyczyna wyraźnej obecności omawianej kategorii w twórczości kompozytora. Egzemplifikowanie tej tematyki stało się dla Góreckiego twórczą odpowiedzią na trudne doznania z dzieciństwa związane ze śmiercią matki, które odcisnęły psychiczne piętno na dalszym jego życiu. Zauważenie istotnego znaczenia tego faktu jest więc niezbędne do pełniejszej interpretacji twórczości śląskiego artysty oraz pogłębionego zrozumienia podejmowanych przez niego rozważań w wystąpieniach publicznych i wywiadach.

W referacie zostały przedstawione kompozycje z wcześniejszych faz twórczości, w których Górecki wyraził swoje pragnienie artystycznego wskrzeszenia postaci matki. Należą do nich: „Trzy pieśni” op. 3, „Ad Matrem” op. 29, „III Symfonia” op. 36, „Trzy kołysanki” op. 49, „O Domina nostra” op. 55, „Pod Twoją obronę” op. 56 czy „Totus Tuus” op. 60. Uwypuklone zostały także dokonujące się w kolejnych dekadach przekształcenia prezentowanego toposu. Twórca przeszedł od wyrażania w swoich utworach żalu, cierpienia i tęsknoty za swoją rodzicielką ku zawierzeniu i oddaniu się w opiekę Matki Bożej. Jednak w ostatnim etapie twórczości tematyka śmierci ponownie ożywa, co można zauważyć na przykładzie następujących kompozycji: „Małe Requiem dla pewnej polki” op. 66, „III Kwartet smyczkowy” op. 67 oraz „IV Symfonia” op. 85. W późny etap dorobku Góreckiego wpisana jest więc dramatyczna oscylacja między dwoma powyższymi biegunami artystycznego wyrazu.

Wizerunki kobiet w prasie poradnikowej końca XX wieku

Joanna Smól, jsmol@amu.edu.pl, Zakład Retoryki, Pragmalingwistyki i Dziennikarstwa, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, [www.http://wfpik.amu.edu.pl](http://wfpik.amu.edu.pl)

Przedmiotem rozważań w moim wystąpieniu będzie prasa kobieca z dwóch ostatnich dziesięcioleci XX wieku. Był to okres przełomowy w dziejach polskiego społeczeństwa. Owa przełomowość wynikała ze zmian ustrojowych (przejście z ustroju socjalistycznego w demokratyczny), nasilających się wpływów kultury zachodniej, a także związanych z nimi przemian w zakresie własności czasopism. Oba analizowane dziesięciolecia są odmienne pod względem obowiązujących wzorców osobowych. Przedmiotem analiz staną się popularne w owych czasach pisma kobiece, kierowane do masowego odbiorcy, np. „Przyjaciółka”, „Kobieta i Życie”, „Filipinka” czy „Zwierciadło”. Charakter analizowanych czasopism sprawia, że kreowane w nich wizerunki kobiet są niezwykle różnorodne. Owa różnorodność wynika z czynników socjologicznych (wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania odbiorców) oraz uwarunkowań społeczno-politycznych. Są one również zdeterminowane przez profil danego czasopisma, poruszaną tematykę, politykę redakcyjną. Na wszystkie te elementy nakłada się poradnikowy charakter przekazu, w którym nadawcami są zarówno osoby radzące się, jak i doradcy. Obie te grupy kreują zupełnie inne obrazy kobiet – osób zagubionych w rzeczywistości (wizerunek lustrzany) bądź też pewnych siebie i zaradnych (wizerunek pożądaný). A ponadto, perswazyjność – immanentnie wpisana w specyfikę tekstów doradczych – sprawia, iż propagowany w mediach wizerunek kobiety wywiera określony wpływ na postawy odbiorczyń i przemiany ich systemu wartości, sposobu myślenia oraz postępowania również w realnym świecie.

Wzorce kobiecości w japońskiej literaturze dziecięcej

Sonia Czaplewska, *soniaczaplewska33@gmail.com*, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Gdański, <https://ug.edu.pl/>

Referat ma na celu zaprezentowanie wyników badań na temat wzorców kobiecości przedstawionych w japońskiej literaturze dziecięcej na przykładzie analizy zbiorów legend oraz podręczników szkolnych używanych w pierwszej klasie szkoły podstawowej.

Za materiał badawczy posłużyło dziesięć wydawnictw z baśniami dla dzieci, zawierających 324 legendy, oraz siedem podręczników szkolnych przeznaczonych do użytku w latach 2015-2018.

Wyniki analizy pokazują, że jedynie w 49,38% baśni występowały postaci kobiece. Baśnie te można podzielić na dwa główne typy: 1. typ z aktywnymi postaciami kobiecymi; 2. typ z postaciami biernymi. W 22% wszystkich baśni rola kobiet była bierna i bardzo często nieistotna. Co więcej, nawet aktywne postaci kobiece w przeważającej większości są posłuszne postaciom męskim i gotowe na wszelkie poświęcenia dla ich dobra. Z tego też powodu można stwierdzić, że jedynie w 8,5% legend postaci kobiece były naprawdę aktywne i niezależne. Jednakże 35% z nich było prezentowane jako postaci negatywne, co miało na celu uwypuklenie cnót bohaterów męskich. W rezultacie kobiecość w legendach japońskich możemy opisać jako bierność oraz uległość wobec mężczyzny.

Z analizy wynika, że obraz kobiecości zawarty w podręcznikach jest jeszcze mniej zróżnicowany niż ten w legendach. Bohaterki z tradycyjnych baśni zamieszczonych w książkach szkolnych, głównie w podręcznikach do języka narodowego oraz etyki, wpasowują się we wcześniej omówione wzorce. Przedstawienia kobiet współczesnych również opierają się w znacznej mierze na takich cechach jak opiekuńczość i łagodność. Zaznaczyć jednak należy, że podobne cechy przypisać można postaciom męskim.

Indeks autorów

Budzeń A.	21
Car A.	19
Czaplewska S.	44
Doniec R.	39
Filipiak M.	22
Fronczak-Chruściel P.	18
Hac B.	20
Jałowczyk K.	12
Kamińska K.	38
Kobrzycka A.	11
Micorek I.	23
Nowak W.	28
Osojca-Kozłowska S.	17
Partykowska N.	41
Przybyszewska E.	29
Ramus I.	36
Sieradzan A.	27
Smół J.	43
Sołtysik M.	42
Stankiewicz A.	26
Staroń G.	30
Szymczyk K.	37
Topolska-Sagan E.	31
Trojanowska E.	32
Trzeciński A.	33
Wnęk M.	35
Woźniak A.	24
Woźniak K.	24